

Dr. sc. Mirjana Kondor-Langer*

OBITELJSKA UBOJSTVA: RANIJE DELINKVENTNO PONAŠANJE I TIJEK KAZNENOG POSTUPKA

Postoje različite vrste ubojstva, od onih gdje se žrtva i počinitelj ne poznaju pa sve do onih gdje su žrtva i počinitelj bili u najbližem mogućem srodstvu. U posljednjih nekoliko godina primjećuje se medijska ekspanzija, ali i interes različitih institucija za problem nasilja u obitelji, s posebnim naglaskom na ono koje rezultira smrtnom posljedicom. Kod obiteljskih ubojstava relativno se najčešće radi o osnovnom obliku ubojstva, međutim počinitelj može ispuniti i obilježja nekog od kvalificiranih oblika. Rad se bavi pojedinim aspektima obiteljskih ubojstava, pri čemu je naglasak stavljen na postojanje ranijeg delinkventnog ponašanja počinitelja i pojedine aspekte tijeka kaznenog postupka protiv počinitelja ubojstva u obitelji. Kako bi se sagledale razlike s obzirom na spol počinitelja i kvalifikaciju djela od strane policijskih službenika, počiniteljevo ranije delinkventno ponašanje i pojedini aspekti tijeka kaznenog postupka stavljeni su u odnos s te dvije kriterijske varijable. Za uzorak istraživanja korišteni su sekundarni izvori podataka, odnosno prikupljeni policijski spisi ubojstava i teških ubojstava u obitelji počinjenih na području Republike Hrvatske u razdoblju od 1. siječnja 2005. godine do 31. prosinca 2010. godine. Tijekom istraživanja ukupno je analizirano 113 policijskih spisa ubojstava i teških ubojstava u obitelji, a uzorak je obuhvaćao 113 počinitelja i 128 žrtava s obzirom na to da je određeni broj počinitelja počinio kazneno djelo na štetu više žrtava. Cilj je provedenog istraživanja dobiti bolji uvid u pojedina analizirana obilježja ranijeg delinkventnog ponašanja počinitelja i pojedina obilježja tijeka kaznenog postupka, dok je specifični cilj istraživanja utvrđivanje razlika u pojedinim analiziranim obilježjima ranijeg delinkventnog ponašanja i tijeka kaznenog postupka s obzirom na spol počinitelja i kvalifikaciju kaznenog djela od strane policijskih službenika. S praktičnog aspekta rad bi trebao stručnjacima kaznenopravnog

* Dr. sc. Mirjana Kondor-Langer, vođa grupe za krvne delikte u Službi općeg kriminaliteta Policijske uprave zagrebačke, MUP RH

sustava, ali i drugim stručnjacima koji se bave problemom obiteljskog nasilja, primarno pružiti određenu povratnu informaciju vezanu za postojanje ranijeg delinkventnog ponašanja počinitelja ubojstava u obitelji i njegovu tamnu brojku kako bi se i taj čimbenik uzeo u obzir prilikom kreiranja različitih preventivnih programa i kampanja, posebno u dijelu u kojem se upozorava na opasnosti nastupa još težih posljedica u slučaju nepravremenog prijavljivanja nasilja u obitelji.

1. UVOD

Obitelj je okosnica društva i ima vrlo važnu ulogu u oblikovanju ličnosti, ponašanju, procesu socijalizacije, usvajanju društvenih norma te prenošenju tradicionalnih vrijednosti. Ona bi trebala biti sigurno mjesto svakog pojedinca i izvor pozitivnih vrijednosti. U svakoj obitelji, među njezinim članovima, dolazi do određenih sukoba i nesuglasica. Nažalost, postoje i obitelji u kojima ti sukobi i nesuglasice poprimaju destruktivnu dimenziju, koja se manifestira u različitim oblicima nasilja, a ono može završiti i fatalnom posljedicom za njezine članove. U tim slučajevima govorimo o ubojstvima u obitelji. Tako Horvatić navodi kako je poznato da se ubojstva u većem postotku (i do 70 %) događaju u obiteljskom krugu, u krugu srodnika, ljubavnih parova te u krugu međusobno poznatih osoba kao što su prijatelji, suradnici na poslu, susjedi i sl.¹ Kod obiteljskih ubojstava relativno se najčešće radi o osnovnom obliku ubojstva, međutim počinitelj može ispuniti i obilježja nekog od kvalificiranih oblika. Danas *de lege lata* u Kaznenom zakonu postoji propisana posebna kvalifikatorna okolnost² koja se vezuje uz ubojstva u obitelji. Kako se ovaj rad bavi pojedinim aspektima ubojstava koja se događaju u obiteljskom krugu, pri čemu je naglasak stavljen na postojanje ranijeg delinkventnog ponašanja počinitelja i pojedine aspekte tijeka kaznenog postupka protiv počinitelja ubojstva u obitelji, može se postaviti pitanje zašto je naglasak na ta dva aspekta. Naime ranije delinkventno ponašanje počinitelja vezano je i uz samo izricanje vrste i mjere kaznenopravne sankcije. Stoga je interesantno vidjeti u kojoj je mjeri počiniteljevo ranije ponašanje bilo u skladu s pozitivnim propisima Republike Hrvatske te koliko je uopće bilo poznato da se počinitelj ubojstva u obitelji ranije delinkventno ponašao. Jednako tako nameće se pitanje čine li počinitelji čije ponašanje prije nije bilo usklađeno s pozitivnim propisima Republike Hrvatske relativno češće ubojstva u obitelji. Osim toga, interesantno je bilo vidjeti i sam tijek kaznenog postupka od počiniteljeva priznanja policijskim službenicima, odluke državnog odvjetnika povodom podnesene prijave, priznanja

¹ Horvatić, Ž., *Osnove kriminologije*, Zagreb, 1998, str. 79.

² Kazneni zakon (*Narodne novine* br. 125/11 i 144/12), čl. 111, st. 1. t. 3.

tijekom kaznenog postupka, pritvora, psihijatrijskog vještačenja, nebrojivosti, olakotnih i otegotnih okolnosti pa sve do presude, sankcije, izrečenih sigurnosnih mjera i odluke višeg suda povodom žalbe. Cilj je istraživanja stjecanje uvida u obilježja ranijeg delinkventnog ponašanja počinitelja i tijeka kaznenog postupka, dok se specifični cilj rada odnosi na utvrđivanje postojanja razlika u navedenim obilježjima s obzirom na spol počinitelja i kvalifikaciju kaznenog djela. S praktičnog aspekta rad bi trebao stručnjacima kaznenopravnog sustava, ali i drugim stručnjacima koji se bave problemom obiteljskog nasilja, primarno pružiti određenu povratnu informaciju vezanu za postojanje ranijeg delinkventnog ponašanja počinitelja ubojstava u obitelji i njegovu tamnu brojku kako bi se i taj čimbenik uzeo u obzir prilikom kreiranja različitih preventivnih programa i kampanja, posebno u dijelu u kojem se upozorava na opasnosti nastupa još težih posljedica u slučaju nepravovremenog prijavljivanja nasilja u obitelji.

1.1. Izabrana inozemna istraživanja

I pojedina inozemna istraživanja ubojstava u obitelji bavila su se pojedinim aspektima ranijeg delinkventnog ponašanja počinitelja ubojstava u obitelji, spolom počinitelja, ali i pojedinim aspektima tijeka kaznenog postupka.

U Finskoj Häkkänen-Nyhoim *et al.*³ bavili su se karakteristikama rodni razlika kod ubojstava, a uzorak istraživanja sadržavao je prikupljene kaznene prijave i forenzička ispitivanja počiniteljica ubojstava protiv kojih se vodio kazneni postupak u periodu od 1995. do 2004. godine, dok je kontrolnu skupinu činio uzorak muških počinitelja. Nadalje, Catanesi *et al.*⁴ proveli su istraživanje na uzorku od 103 počinitelja kako bi utvrdili postoji li veza između psihopatologije i izbora sredstva izvršenja dovršenih i pokušanih ubojstava. Ubojstvima i duševnim smetnjama počinitelja u Engleskoj i Walesu bavili su se Swinson i Shaw,⁵ a njihovo istraživanje obuhvaćalo je 2670 ubojstava u razdoblju od travnja 1999. godine do prosinca 2003. godine. Za razliku od njih Auerhahn⁶ se bavila razlikama u presudama izrečenim počiniteljima intimnih

³ Häkkänen-Nyholm, H., Putkonen, H., Lindberg, N., Holi, M., Rovam, T., Weizmann-Henelius, G., Gender difference in Finnish homicide offence characteristics, *Forensic Science International*, 186/2009, str. 75-80.

⁴ Catanesi, R., Carabelles, F., Troccoli, G., Candelli, C., Grattagliano, I., Solarino, B., Fortunato, F., Psychopathology and weapon choice: A study of 103 perpetrators of homicide or attempted homicide, *Forensic Science International*, 209/2011, str. 149-153.

⁵ Swinson, N., Shaw, J., Homicides and mental disorders: The National Confidential Inquiry, *Psychiatry*, 6:11/2007, str. 452-454.

⁶ Auerhahn, K., Adjudicatio Outcomes in Intimate and Non-Intimate Homicides, *Homicide Studies*, 11:3/2007, str. 213-230.

i neintimnih ubojstava na uzorku od 1137 slučajeva, odnosno uzorku počinitelja koji su proglašeni krivima u Philadelphiji u razdoblju od 1995. do 2000. godine.

Korelacije u odnosima žrtve i počinitelja ubojstava, i to na uzorku koji je obuhvaćao sva ubojstva koja su počinjena od 1994. do 1998. godine u Taiwanu, istraživali su Cao *et al.*,⁷ dok su Baay *et al.*⁸ istraživali posljedice dužine kazne zatvora na povrat počinitelja ubojstava na uzorku od 621 počinitelja kaznenog djela ubojstva osuđenih u Nizozemskoj u razdoblju od 1996. do 2004. godine.

Vežano za delinkventno ponašanje počinitelja Catanesi *et al.* pronašli su kako pretežno kod ubojstva (65,09 %) i pokušaja ubojstva (34,91 %) u gotovo svim slučajevima sudionici ranije nisu nikada bili povezani s kriminalom te nisu činili kaznena djela s elementima nasilja.⁹ Cao *et al.* uočili su da se kod ranije osuđenih počinitelja povećanjem broja ranijih osuda smanjuje vjerojatnost da takav počinitelj usmrti intimnog partnera ili člana obitelji.¹⁰ Za razliku od njih, Baay *et al.* pronašli su da se s duljinom trajanja kazne zatvora sustavno povećava frekvencija recidivizma, ali ne i njegova brzina (nakon izlaska iz zatvora do ponovnog činjena djela). Od 621 osuđenika kod 226 (36 %) pronađen je nenasilni recidiv, dok je kod 100 počinitelja, odnosno u 16 %, pronađen nasilni recidiv.¹¹

Vežano za pojedine aspekte kaznenog postupka, Häkkänen-Nyhoim *et al.* pronalaze da policijski službenici u Finskoj otkriju počinitelja u više od 90 % počinjenih ubojstava i da od 70 do 80 % svih počinitelja ubojstava prolazi forenzičku psihijatrijsku evaluaciju koja je dio postupka suđenja.¹² Swinson i Shaw navode kako je 261 počinitelj iz njihova uzorka *tempore criminis* imao simptome psihičke bolesti, a od toga najviše je počinitelja imalo dijagnosticiranu shizofreniju (40 %) ili afektivni poremećaj (37 %),¹³ dok su Catanesi *et al.* uočili kako je u 36,89 % slučajeva počinitelj bio kriv za počinjeno kazneno djelo ubojstva ili njegov pokušaj, dok je u 35,92 % slučajeva u trenutku po-

⁷ Cao, L., Hou, C., Huang, B., Correlates of the Victim-Offender Relationship in Homicide, *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 52:6/2008, str. 658-672.

⁸ Baay, P.E., Liem, M., Nieuwebeerta, P., Ex-Imprisoned Homicide Offenders: Once Bitten, Twice Shy? The Effect of Length of Imprisonment on Recidivism for Homicide Offenders, *Homicide Studies*, 16:3/2012, str. 259-279.

⁹ Catanesi, R., Carabelles, F., Troccoli, G., Candelli, C., Grattagliano, I., Solarino, B., Fortunato, F., *op. cit.* (bilj. 4).

¹⁰ Cao, L., Hou, C., Huang, B., *op. cit.* (bilj. 7).

¹¹ Baay, P. E., Liem, M., Nieuwebeerta, P., *op. cit.* (bilj. 8).

¹² Häkkänen-Nyholm, H., Putkonen, H., Lindberg, N., Holi, M., Rovam, T., Weizmann-Henelius, G., *op. cit.* (bilj. 3).

¹³ Swinson, N., Shaw, J., *op. cit.* (bilj. 5).

činjenja kaznenog djela bio neubrojiv zbog neke duševne bolesti.¹⁴ Auerhahn je pronašla kako je od ukupnog broja osuđenih osoba 91 počinitelj osuđen za usmrćivanje intimnog partnera (osobe koje su u braku, izvanbračnoj zajednici, koje su živjele zajedno u vrijeme ubojstva, ali i one koji nisu zajedno živjele u vrijeme ubojstva). Od 90 počinitelja ubojstva na štetu intimnog partnera, 27,8 % se izjasnilo krivim, za razliku od počinitelja neintimnih ubojstava (N = 1019) kod kojih se 37,7 % izjasnilo krivim.¹⁵ Vezano za izrečenu kaznenopravnu sankciju, Auerhahn je uočila kako je od ukupno 90 počinitelja ubojstva na štetu intimnog partnera u Americi počiniteljima u 28,6 % slučajeva izrečena probacija, okružni zatvor u 2,2 %, državni zatvor u 34,1 %, doživotna kazna u 27,8 % i smrtna kazna u 2,2 %. Od ukupno 1039 počinitelja koji su počinili ubojstva na štetu neintimnih partnera kušnja je izrečena u 3,1 %, okružni zatvor u 6,7 %, državni zatvor u 63,9 %, doživotna kazna u 25,1 % te smrtna kazna u 1,2 % slučajeva.¹⁶

1.2. Izabrana domaća istraživanja

U okviru domaćih istraživanja vezanih za ubojstva u obitelji prikazana su pojedina istraživanja kojima je obuhvaćena kvalifikacija ubojstva u obitelji, spol počinitelja te pojedini aspekti tijeka kaznenog postupka. U Hrvatskoj se istraživanjima ubojstava, ubojstava u obitelji i ubojstva intimnih partnera bavilo više autora. Tako je Kovčo¹⁷ istraživala razlike u nekim socio-ekonomskim, fenomenološkim i penološkim obilježjima kod oba spola počinitelja ubojstva, i to na uzorku osoba (N=492) koje su u periodu od 1980. do 1995. upućene na izdržavanje kazne zatvora u kazneni zavod u Lepoglavi i kazneni zavod u Požegi. Na istom uzorku Kovčo i Singer¹⁸ istraživali su kriminološke osobitosti punoljetnih počinitelja ubojstava u Hrvatskoj, dok je Dundović¹⁹ u svojem istraživanju obuhvatio uzorak od 149 ispitanika koji su se nalazili u istim kaznenim zavodima, ali u razdoblju od 1980. do 2004. godine zbog počinjenja kaznenog djela ubojstva (ubojstvo, teško ubojstvo, ubojstvo na mah), koje su

¹⁴ Catenesi, R., Carabelles, F., Troccoli, G., Candelli, C., Grattagliano, I., Solarino, B., Fortunato, F., *op. cit.* (bilj. 4).

¹⁵ Auerhahn, K., *op. cit.* (bilj. 6).

¹⁶ Auerhahn, K., *op. cit.* (bilj. 6).

¹⁷ Kovčo, I., Razlike u nekim socio-ekonomskim, fenomenološkim i penološkim obilježjima počinitelja kaznenog djela ubojstva različitog spola, doktorska disertacija, Zagreb, 1997.

¹⁸ Kovčo, I., Singer, M., Kriminološke osobitosti počinitelja ubojstava u Hrvatskoj (punoljetni počinitelji), *Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu*, Zagreb, 1999.

¹⁹ Dundović, D., Razlike u nekim socioekonomskim, fenomenološkim i penološkim obilježjima počinitelja ubojstava intimnih partnera obzirom na spol počinitelja, magistarski rad, Zagreb, 2005.

počinili na štetu svojeg intimnog partnera (suprug/supruga, ljubavnik/ljubavnica, mladić/djevojka). Za razliku od njih Nađ²⁰ je koristio uzorak ispitanika počinitelja obiteljskih ubojstava u Republici Hrvatskoj (N=214) pravomoćno osuđenih u periodu od 1980. godine do 1998. godine i upućenih na izdržavanje kazne zatvora u isti kazneni zavod Lepoglavu (muški počinitelji) i kazneni zavod Požegu (ženski počinitelji). Obiteljska ubojstva kao fatalni oblik nasilja istraživali su Kovčo Vukadin i Vukosav²¹ na znatno većem uzorku ispitanika koji su u razdoblju od 1980. do 2004. godine (N = 640) izdržavali kaznu zatvora u Lepoglavi (muškarci) i Požegi (žene) zbog ubojstva, teškog ubojstva i ubojstva na mah. Pavliček i sur.²² istraživali su ubojstva u obitelji na 235 policijskih spisa sa sudskim presudama donesenima povodom ubojstva i pokušaja ubojstva počinjenih u periodu od 2006. do 2010. godine na štetu članova obitelji na području Republike Hrvatske.

Vezano za kvalifikaciju kaznenog djela, Dundović je pronašao da je najveći broj počinitelja počinio kazneno djelo ubojstva (83,9 %), a najmanji broj teško ubojstvo (6,7 %), dok je 3,4 % počinitelja djelo počinilo u prekoračenju nužne obrane.²³ Slično je pronašao i Nađ, u čijem je uzorku 86 % počinitelja osuđeno za kazneno djelo ubojstva, 8,9 % počinitelja za kazneno djelo teškog ubojstva, a 5,1 % počinitelja za ubojstvo na mah.²⁴

Vezano za spol počinitelja, Pavliček i sur. pronalaze da je u više od 3/4 slučajeva počinitelj ubojstva i pokušaja ubojstva bio muškog spola.²⁵

Sagledavajući pojedine aspekte kaznenog postupka, Dundović pronalazi da su u 57,7 % slučajeva počinitelji tijekom kaznenog postupka potpuno priznali počinjenje kaznenog djela, dok su u 25 % slučajeva djelomično priznali.²⁶ Slične rezultate dobiva i Nađ (57,5 % ispitanika potpuno je priznalo izvršenje kaznenog djela, 26,2 % djelomično, dok svega 16,4 % ispitanika nije priznalo kazneno djelo),²⁷ kao i Kovčo, koja pronalazi da su ispitanici u najvećem broju slučajeva priznali djelo, dok su nakon njih po brojnosti slijedili počinitelji koji su djelomično priznali djelo, a zatim oni koji nisu priznali.²⁸ Vezano za psi-

²⁰ Nađ, I., *Obiteljska ubojstva u Republici Hrvatskoj*, magistarski stručni rad, Zagreb, 2001.

²¹ Kovčo Vukadin, I., Vukosav, J., *Obiteljska ubojstva kao fatalni oblik obiteljskog nasilja, Psihologija i nasilje u suvremenom društvu, Zbornik radova znanstveno-stručnog skupa Psihologija nasilja i zlostavljanja*, Osijek, 2006, str. 73-88.

²² Pavliček i sur., *Ubojstva u obitelji*, Međunarodno kriminalističko udruženje, Zagreb, 2014.

²³ Dundović, D., *op. cit.* (bilj. 19), str. 131-132.

²⁴ Nađ, I., *op. cit.* (bilj. 20), str. 103.

²⁵ Pavliček i sur., *op. cit.* (bilj. 22), str. 86.

²⁶ Dundović, D., *op. cit.* (bilj. 19), str. 147.

²⁷ Nađ, I., *op. cit.* (bilj. 20), str. 121.

²⁸ Kovčo, I., *op. cit.* (bilj. 17), str. 290.

hijatrijsko vještačenje tijekom postupka, Kovčo pronalazi kako psihijatrijsko vještačenje u 11 % slučajeva nije provedeno, zatim da je 42,5 % počinitelja proglašeno smanjeno ubrojivim, ali ne bitno, njih 38 % bilo je bitno smanjeno ubrojivo, a 8,5 % ubrojivo.²⁹ I istraživanje provedeno od strane Kovčo Vukadin i Vukosava pokazalo je da su počinitelji u 41,7 % slučajeva psihijatrijski vještačeni smanjeno ubrojivi, ali ne bitno, a u 39,5 % slučajeva bitno smanjeno ubrojivi.³⁰ Slično pronalazi i Dundović, u čijem su uzorku počinitelji u 45 % slučajeva bili smanjeno ubrojivi, ali ne bitno, a potom su bili bitno smanjeno ubrojivi (37,6 %).³¹ Kod Nađa nalaz psihijatrijskog vještačenja u najvećem broju slučajeva pokazuje kako je 41,6 % počinitelja u vrijeme izvršenja djela bilo bitno smanjeno ubrojivo, a 39,3 % počinitelja smanjeno ubrojivo, dok je ubrojivo bilo 7,5 % ispitanika.³²

Analizirajući kaznenopravnu sankciju, Dundović pronalazi kako je počiniteljima u najvećem broju slučajeva izricana kazna zatvora u trajanju od 5 do 10 godina (30,2 %), zatim kazna zatvora u trajanju od 10 do 20 godina (27,5 %) te najblaže kazne do 3 godine (26,8 %).³³ I Kovčo i Singer pronalaze kako je najčešće izricana kazna zatvora u trajanju od 5 do 10 godina, od 10 do 20 godina, do 3 godine, te relativno najrjeđa kazna zatvora u trajanju od 3 do 5 godina.³⁴ Nađ dobiva nešto malo drugačije rezultate, naime u njegovu uzorku najviše je izricana kazna od 5 do 10 godina (39,3 %), zatim od 3 godine (24,3 %), od 10 i više godina izrečena je u 23,4 % slučajeva, a u trajanju od 3 do 5 godina u 13,1 % slučajeva.³⁵

Vezano za izricanja sigurnosnih mjera, Dundović je pronašao kako je počiniteljima u 53,7 % slučajeva izrečena neka sigurnosna mjera, za razliku od Nađa, koji navodi kako uz kaznu lišenja slobode u 46,3 % slučajeva nisu izrečene sigurnosne mjere. U Dundovićevu uzorku obvezno liječenje od alkoholizma ili ovisnosti izrečeno je u 35,6 % slučajeva, dok su druge sigurnosne mjere počiniteljima izrečene u 18,1 % slučajeva.³⁶ U Nađevu uzorku najčešće izricana mjera sigurnosti bila je obvezno liječenje od ovisnosti (38,8 %).³⁷

²⁹ Kovčo, I., *op. cit.* (bilj. 17), str. 293.

³⁰ Kovčo Vukadin, I., Vukosav, J., *op. cit.* (bilj. 21), str. 80.

³¹ Dundović, D., *op. cit.* (bilj. 19), str. 148.

³² Nađ, I., *op. cit.* (bilj. 20), str. 122.

³³ Dundović, D., *op. cit.* (bilj. 19), str. 150.

³⁴ Kovčo, I., Singer, M., *op. cit.* (bilj. 18), str. 124.

³⁵ Nađ, I., *op. cit.* (bilj. 20), str. 123.

³⁶ Dundović, D., *op. cit.* (bilj. 19), str. 149.

³⁷ Nađ, I., *op. cit.* (bilj. 20), str. 124 i 125.

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

2.1. Cilj istraživanja

Cilj je provedenog istraživanja stjecanje uvida u obilježja ranijeg delinkventnog ponašanja počinitelja i obilježja tijeka kaznenog postupka. Specifični je cilj istraživanja utvrđivanje postojanja razlika u navedenim skupinama obilježja s obzirom na spol počinitelja i kvalifikaciju djela.

2.2. Uzorak

Za uzorak istraživanja korišteni su sekundarni izvori podataka, i to prikupljeni policijski spisi ubojstava i teških ubojstava u obitelji počinjenih na području Republike Hrvatske u razdoblju od 1. 1. 2005. godine do 31. 12. 2010. godine.

Za potrebe provedenog istraživanja korištena je posljednja novelirana definicija obitelji iz Kaznenog zakona iz 1997. godine (bračni i izvanbračni drug, bivši bračni i izvanbračni drug, rođak po krvi u ravnoj lozi, posvojenik i posvojitelj, rođak u pobočnoj liniji do trećeg stupnja zaključno i srodnik po tazbini do drugog stupnja zaključno), koja je proširena odnosima između djece jednog roditelja (polubraća i polusestre) kao i odnosima drugog roditelja prema djeci njihova sadašnjeg ili bivšeg bračnog ili izvanbračnog druga. Također je korištena definicija pojma izvanbračne zajednice iz Obiteljskog zakona iz 2003. godine (životna zajednica neudane žene i neoženjenog muškarca koja traje najmanje tri godine ili kraće ako je u njoj rođeno zajedničko dijete).

Tijekom istraživanja ukupno je analizirano 113 ubojstava i teških ubojstava, a uzorak istraživanja obuhvatio je 113 počinitelja i 128 žrtava s obzirom na to da je određeni broj počinitelja počinio kazneno djelo na štetu više žrtava.

2.3. Instrument

Podaci potrebni za realizaciju ovog istraživanja prikupljeni su s pomoću u tu svrhu posebno sastavljenog anketnog upitnika. Anketni je upitnik sadržavao ukupno 148 varijabla, koje su bile podijeljene u 6 cjelina, i to: obilježja djela, obilježja počinitelja, obilježja žrtve, ranije delinkventno ponašanje počinitelja, ranije delinkventno ponašanje žrtve i tijek postupka. Za potrebe ovog istraživanja korištene su skupine varijabla koje opisuju ranije delinkventno ponašanje počinitelja i tijek kaznenog postupka, i to sljedećih 26 varijabla:

1. stjecaj kaznenih djela s ubojstvom u obitelji
2. počiniteljeva ranija prijavljivost zbog nenasilnog prekršaja

3. počiniteljeva ranija prijavljivost zbog nasilnog prekršaja
4. počiniteljeva ranija prijavljivost zbog prekršaja iz čl. 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji na štetu žrtve
5. počiniteljeva ranija prijavljivost zbog prekršaja iz čl. 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji na štetu drugih članova obitelji
6. počiniteljeva sankcioniranost za prekršaj iz čl. 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji na štetu žrtve
7. počiniteljeva sankcioniranost za prekršaj iz čl. 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji na štetu drugih članova obitelji
8. počiniteljeva ranija prijavljivost za nenasilna kaznena djela
9. počiniteljeva ranija prijavljivost za nasilna kaznena djela
10. ranija suđenost za kazneno djelo „Nasilničko ponašanje u obitelji“ iz čl. 215a KZ-a
11. ranija suđenost za druga kaznena djela nasilja
12. ranija suđenost za nenasilna kaznena djela
13. izrečena sankcija za ranija kaznena djela
14. počiniteljevo priznanje kaznenog djela ubojstva kod policije
15. odluka državnog odvjetništva povodom prijave
16. počiniteljevo priznanje u kaznenom postupku
17. pritvor tijekom postupka
18. psihijatrijsko vještačenje
19. neubrojivost počinitelja
20. olakotne okolnosti
21. otegotne okolnosti
22. presuda
23. sankcija
24. sankcija za kaznena djela u stjecaju
25. sigurnosne mjere
26. odluka višeg suda povodom žalbe.

Uz ovih 26 varijabla korištene su i varijabla kvalifikacije kaznenog djela od strane policijskih službenika i varijabla spola počinitelja.

Te su varijable izabrane u svrhu realizacije ciljeva istraživanja, odnosno u svrhu stjecanja uvida u obilježja ranijeg delinkventnog ponašanja počinitelja i tijeka kaznenog postupka te utvrđivanja postojanja razlika u navedenim obilježjima s obzirom na spol počinitelja i kvalifikaciju djela.

2.4. Način provođenja istraživanja

Od Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske u prosincu 2011. godine dobivena je suglasnost za provedbu istraživanja pod nazivom „Kriminološki i kaznenopravni aspekti ubojstva i teškoga ubojstva u obitelji“. Nije

tražena posebna suglasnost Etičkog povjerenstva, koja se obično traži kod istraživanja koja kao ispitanike uključuju ljude, s obzirom na to se radilo o istraživanju koje je temeljeno na analizi sekundarnih podataka. U smislu generalnih etičkih principa u znanstvenim istraživanjima poštivana je anonimnost počinitelja i žrtava u smislu da identifikacijski podaci nisu unošeni u anketne upitnike. Istraživanje je provedeno od ožujka 2012. do veljače 2013. godine na način da su popunjavani anketni upitnici temeljem uvida u policijske spise i presude.

2.5. Način obrade podataka

Po dovršenom prikupljanju podataka podaci iz anketnih upitnika uneseni su u bazu podataka u statističkom računalnom programu SPSS (verzija 16.0), a po dovršenom unosu podataka obavljena je logička kontrola. Za potrebe definiranih ciljeva istraživanja korištena je deskriptivna statistika, a za utvrđivanje statistički značajnih razlika u analiziranim obilježjima korišten je Hi-kvadrat test (razina značajnosti – $p < 0,05$).

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

3.1. Obilježja ranijeg delinkventnog ponašanja počinitelja ubojstva u obitelji u odnosu na spol počinitelja

Ukoliko se u uzorku istraživanja sagleda spol počinitelja (N=113), vidljivo je kako je od ukupnog broja počinitelja ubojstava u obitelji u periodu od 2005. do 2010. godine ubojstvo u obitelji činilo 90,3 % počinitelja muškog spola.

Sagledavajući prijavljivanost počinitelja ubojstva u obitelji za stjecaj kaznenih djela s obzirom na spol počinitelja, vidljivo je kako je prijavljivana gotovo 1/4 počinitelja muškog spola, dok nijedna počiniteljica uz ubojstvo u obitelji nije počinila još neko kazneno djelo.

Nešto više od 1/3 počinitelja muškog spola i tri počiniteljice ranije su prijavljeni za neki prekršaj s elementima nasilja,³⁸ dok je manji broj počinitelja, njih 8, prijavljivan za prekršaje koji ne sadrže elemente nasilja.³⁹ Ranije pri-

³⁸ Za potrebe istraživanja prekršajima s elementima nasilja smatraju se prekršaji iz Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira.

³⁹ Za potrebe istraživanja prekršajima bez elemenata nasilja smatraju se prekršaji iz Zakona o oružju, Zakona o sigurnosti prometa na cestama, Zakona o osobnoj iskaznici, Odluke o kućnom redu i miru i Odluke o posebnim mjerama zaštite od požara pri spaljivanju otpadnih materijala na poljoprivrednim i drugim površinama.

javljanje za nenasilni prekršaj u odnosu na spol počinitelja pokazalo je kako nijedna počiniteljica nije bila prijavljivana zbog nenasilnog prekršaja, kao ni najveći broj počinitelja muškog spola (92,2 %).

Prekršaj iz čl. 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji posebno je analiziran uzimajući u obzir je li oštećena osoba žrtva ubojstva ili neki drugi član obitelji. Iz dobivenih podataka vidljivo je da više od 3/4 počinitelja ranije nije prijavljivano za taj prekršaj na štetu žrtve, dok je 14 počinitelja navedeni prekršaj činilo na štetu nekog drugog člana obitelji (11 počinitelja činilo je prekršaj i na štetu žrtve ubojstva u obitelji). U odnosu na spol počinitelja, 27,5 % počinitelja muškog spola prijavljeno je za taj prekršaj na štetu žrtve i 13,7 % na štetu drugog člana obitelji. Nijedna počiniteljica nije prijavljivana za prekršaj iz čl. 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji bilo na štetu žrtve bilo na štetu drugog člana obitelji. Počiniteljevo ranije prijavljivanje zbog prekršaja iz čl. 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji na štetu žrtve u odnosu sa spolom počinitelja pokazuje statističku značajnost.

Od ukupno 28 počinitelja koji su ranije prijavljivani za prekršaj nasilja u obitelji na štetu žrtve kod 6 počinitelja muškog spola nema podataka je li im izrečena prekršajnoppravna sankcija. Devetorici nije izrečena prekršajnoppravna sankcija, dok je relativni udio počinitelja kojima je izrečena prekršajnoppravna sankcija iznosio 46,4 % (najvećem broju počinitelja izrečena je samo novčana kazna – 5 počinitelja). Kod počinitelja koji su taj prekršaj činili na štetu nekog drugog člana obitelji vidljivo je kako je devetorici počinitelja izrečena prekršajnoppravna sankcija (najčešće uvjetna osuda), dok kod ostalih 5 počinitelja muškog spola nema podataka o tome je li im i, ako jest, koja vrsta i mjera prekršajnoppravne sankcije izrečena.

Tablica 1.

POČINITELJEVA RANIJA PREKRŠAJNA PRIJAVLJIVANOST I SANKCIONIRANOST U ODNOSU NA SPOL POČINITELJA

		spol počinitelja		ukupno	statistika	
		muško	žensko		χ^2	značajnost
počinitelj ranije prijavljen zbog nenasilnog prekršaja	aps.	8	/	8	0,928	,335
	%	7,8	/	7,1		
počinitelj ranije prijavljen zbog nasilnog prekršaja	aps.	36	3	39	0,283	,595
	%	35,3	27,3	34,5		
počinitelj ranije prijavljen zbog prekršaja iz čl. 4. ZZNO na štetu žrtve	aps.	28	/	28	4,014	,045
	%	27,5	/	24,8		
počinitelj ranije prijavljen za prekršaj iz čl. 4. ZZNO na štetu drugih članova obitelji	aps.	14	/	14	1,723	,189
	%	13,7	/	12,4		
počinitelju izrečena sankcija za počinjeni prekršaj iz čl. 4. ZZNO na štetu žrtve	aps.	13	/	13	4,014	,260
	%	12,7	/	11,5		
počinitelju izrečena sankcija za počinjeni prekršaj iz čl. 4. ZZNO na štetu drugih članova obitelji	aps.	9	/	9	1,723	,422
	%	8,8	/	8		

Osim što je kod počiniteljeva ranijeg delinkventnog ponašanja bitna prekršajna prijavljivost, bitno je je li počinitelj ranije prijavljivan za kaznena djela s elementima nasilja, je li prijavljivan za nenasilna kaznena djela te jesu li počinitelji ranije suđeni, odnosno je li protiv njih vođen kazneni postupak za nenasilna kaznena djela, za kazneno djelo „nasilničko ponašanje u obitelji“, ali i druga kaznena djela nasilja, kao i je li im izricana sankcija.

Tako je vidljivo da je nešto više od 1/4 počinitelja muškog spola ranije prijavljeno za neko kazneno djelo s elementima nasilja⁴⁰ (29 počinitelja, od kojih je njih 14 ta kaznena djela počinilo na štetu žrtve kaznenog djela ubojstva ili teškog ubojstva u obitelji), dok je njih 34 ranije prijavljivano zbog nenasilnih kaznenih djela⁴¹ (31,4 % počinitelji i 18,2 % počiniteljice). Ranija prijavljivost počinitelja za kaznena djela s elementima nasilja u odnosu na spol počinitelja pokazuje statističku značajnost.

U vezi s ranijim vođenjem kaznenih postupaka protiv počinitelja ubojstva u obitelji vidljivo je kako je dvojici počinitelja, od kojih su obojica bili muškog spola, ranije suđeno zbog počinjenja kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji (jedan je počinitelj nasilničko ponašanje u obitelji počinio na štetu žrtve ubojstva u obitelji), dok kod četiri počinitelja muškog spola o tome nema podataka. Treba napomenuti kako nijedna počiniteljica nije suđena za to kazneno djelo.

Zatim 8 počinitelja (svi počinitelji muškog spola) ranije su suđeni zbog nekog drugog kaznenog djela s elementima nasilja (4 počinitelja to su djelo počinili na štetu člana obitelji, od kojih je dvoje to kazneno djelo počinilo na štetu žrtve i drugog člana obitelji), dok se za 11 počinitelja (svi počinitelji muškog spola) u analiziranim predmetima ne pronalazi podatak o ranijim kaznenim postupcima za druga kaznena djela nasilja.

Kod ranijih kaznenih postupaka za nenasilna kaznena djela za 18 počinitelja (16,7 % počinitelji i 9,1 % počiniteljice) ne pronalaze se podaci o ranijem

⁴⁰ Kaznena djela: prijetnja (čl. 129. st. 2. i 3. KZ/97), teška tjelesna ozljeda (čl. 99. KZ/97 i čl. 40 OKZRH), nasilničko ponašanje u obitelji (čl. 215 a KZ/97), ubojstvo (čl. 90. KZ/97) i ubojstvo u pokušaju (čl. 90. u svezi s čl. 33. KZ/97), zapuštanje i zlostavljanje djeteta ili maloljetne osobe (čl. 213. KZ/97), prisila (čl. 128. KZ/97), nasilničko ponašanje (čl. 331. KZ/97), tjelesna ozljeda iz nehaja (čl. 101 KZ/97), dovođenje u opasnost života i imovine općeposnom radnjom ili sredstvom (čl. 263. KZ/97), sprječavanje službene osobe u obavljanju službene dužnosti (čl. 317. KZ/97), protupravno oduzimanje slobode (čl. 124. KZ/97), nasilničko ponašanje (čl. 192. OKZRH), trostruko ubojstvo počinjeno u inozemstvu.

⁴¹ Za potrebe istraživanja nenasilnim kaznenim djelima smatraju se kaznena djela: zloporaba opojnih droga, povreda dužnosti uzdržavanja, krađa, teška krađa, oduzimanje tuđe pokretne stvari, uništenje i oštećenje tuđe stvari, prijevara, prikriivanje, nedozvoljena uporaba autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvodača, zloporaba ovlasti u gospodarskom poslovanju, izbjegavanje carinskog nadzora, krivotvorenje isprave, krivotvorenje službene isprave, nedozvoljeno posjedovanje oružja i eksplozivnih tvari i zloporaba položaja i ovlasti.

vođenju kaznenog postupka, dok je protiv desetorice počinitelja (8,8 % počinitelji i 9,1 % počiniteljice) vođen kazneni postupak zbog nekog nenasilnog kaznenog djela.

Od počinitelja koji su ranije suđeni za kaznena djela za njih 15 izrečena je i kaznenopravna sankcija (13,7 % počinitelji i 9,1 % počiniteljice), a za 18 počinitelja (16,7 % počinitelji i 9,1 % počiniteljice) nema podataka je li im izricana i, ako jest, kakva kaznenopravna sankcija.

Tablica 2.

POČINITELJEVA RANIJA KAZNENA PRIJAVLJIVANOST, SUĐENOST
I SANKCIONIRANOST U ODNOSU NA SPOL POČINITELJA

	spol počinitelja			ukupno	statistika	
	muško	žensko			χ^2	značajnost
počinitelj ranije prijavljen za nenasilna kaznena djela	aps.	32	2	34	0,821	,365
	%	31,4	18,2	30,1		
počinitelj ranije prijavljen za nasilna kaznena djela	aps.	29	/	29	4,207	,040
	%	28,4	/	25,7		
počinitelj ranije suđen za kazneno djelo "Nasilničko ponašanje u obitelji" iz čl. 215 a KZ-a	aps.	2	/	2	0,683	,711
	%	2	/	1,8		
počinitelj ranije suđen za druga kaznena djela nasilja	aps.	8	/	8	2,463	,292
	%	7,8	/	7,1		
počinitelj ranije suđen za nenasilna kaznena djela	aps.	9	1	10	0,429	,807
	%	8,8	9,1	8,8		
počinitelju izrečena sankcija za ranija kaznena djela	aps.	14	1	15	0,728	,695
	%	13,7	9,1	13,3		

3.2. Obilježja tijeka kaznenog postupka u odnosu na spol počinitelja

S kaznenopravnog aspekta zanimljivo je promotriti varijablu koja se odnosi na počiniteljevo priznanje policijskim službenicima, ali i počiniteljevo priznanje u kaznenom postupku. Treba napomenuti kako se nad 35 počinitelja (gotovo 1/3 počinitelji i 2 počiniteljice) nije provodilo kriminalističko istraživanje s obzirom na to da su počinili samoubojstvo, dok se za 7 počinitelja (4,9 % počinitelji i 18,2 % počiniteljice) ne pronalazi podatak o tome kako su se ponašali tijekom kriminalističkog istraživanja. Sgledavajući varijablu počiniteljeva priznanja ubojstva u obitelji s obzirom na spol počinitelja, vidljivo je kako je relativno najveći broj počinitelja muškog spola (45,1 %), ali i počiniteljica (27,3 %), počinjeno kazneno djelo priznalo. Manji broj počinitelja muškog spola (5,9 %) i 18,2 % počiniteljica pred policijskim službenicima nisu priznali počinjeno ubojstvo u obitelji. Policijski službenici tijekom kriminalističkog istraživanja razgovarali su sa svim počiniteljicama, dok s 3,9 % počinitelja muškog spola nije razgovarano, odnosno 7,8 % počinitelja muškog spola i 18,2 % počiniteljica branilo se šutnjom.

Ukoliko se sagleda što se događalo nakon što su policijski službenici podnijeli kaznenu prijavu, vidljivo je kako je u 71 slučaju stvarno i mjesno nadležno državno odvjetništvo protiv počinitelja podiglo optužnicu (61,8 % počinitelji i 72,7 % počiniteljice). Za dvoje počinitelja, oba muškog spola, u analiziranim predmetima nema podataka o daljnjem tijeku kaznenog postupka, dok je državno odvjetništvo u 40 slučajeva odbacilo kaznenu prijavu ili posebno izvješće zbog postojanja okolnosti koje isključuju kazneni progon (smrt počinitelja – 35 počinitelja počinilo je samoubojstvo *post delictum*, a 5 je preminulo do podizanja optužnice).

I tijekom kaznenog postupka najveći broj počinitelja također je priznao počinjenje kaznenog djela ubojstva u obitelji (28,4 % počinitelji i 18,2 % počiniteljice), nakon njih slijede počinitelji koji su djelomično priznali (6,9 % počinitelji i 27,3 % počiniteljice), a potom počinitelji koji nisu priznali (8 počinitelja muškog spola). Najmanji broj počinitelja, od kojih su svi bili muškog spola, u kaznenom se postupku branio šutnjom, odnosno nije iskazivao (3 počinitelja), dok se za 7 počinitelja, svi muškog spola, utvrdilo da su raspravno nesposobni. Od ukupnog broja analiziranih predmeta u 14 predmeta (10,8 % počinitelji i 27,3 % počiniteljice) nije pronađen podatak o tome kako su se ponašali u kaznenom postupku, odnosno jesu li i kako iskazivali.

Nadalje, gotovo svim počiniteljima tijekom kaznenog postupka bila je oduzeta sloboda. Najveći broj počinitelja sve do donošenja presude bio je u pritvoru (36,3 % počinitelji i 36,4 % počiniteljice), a 5 počinitelja (3,9 % počinitelji i 9,1 % počiniteljice) u pritvoru je provelo neko vrijeme (jednom je počinitelju nakon ukidanja pritvora određena mjera opreza, i to jamstvo, zabrana napuštanja boravišta, privremeno oduzimanje putne i drugih isprava te javljanje dvaput tjedno u policijsku postaju). Ostali počinitelji koji su bili lišeni slobode bili su smješteni u nekoj psihijatrijskoj ustanovi (12 počinitelja muškog spola), a jedan počinitelj muškog spola nije bio u pritvoru. Treba napomenuti kako se i ovdje u 14 analiziranih predmeta (10,8 % počinitelji i 27,3 % počiniteljice) ne nalazi podatak o određivanju pritvora.

Psihijatrijsko se vještačenje u kaznenom postupku provodi kako bi se utvrdilo je li počinitelj *tempore criminis* bio ubrojav i u kojoj mjeri ili je pak bio neubrojav. Najveći broj počinitelja (59 počinitelja) tijekom kaznenog postupka podvrgnut je psihijatrijskom vještačenju. Jedan počinitelj nije psihijatrijski vještačen, a u 13 analiziranih predmeta (9,8 % počinitelji i 27,3 % počiniteljice) ne pronalazi se podatak o psihijatrijskom vještačenju. S obzirom na spol počinitelja vidljivo je kako kod počinitelja muškog spola u samo jednom slučaju ono nije provedeno, dok je kod počiniteljica provedeno u svim slučajevima.

Psihijatrijsko vještačenje tijekom kaznenog postupka vezuje se i na počiniteljevu neubrojivost *tempore criminis*. I kod ovih podataka, što je bilo očekivano, pronalazi se da u istom broju slučajeva kao i kod psihijatrijskog vještačenja nema podataka o ubrojivosti. S obzirom na spol počinitelja vidljivo je kako su

počinitelji muškog spola više od dva puta *tempore criminis* bili ubrojivi nego neubrojivi, dok su sve počiniteljice bile ubrojive.

Sagledavajući pojedine okolnosti koje se počiniteljima mogu cijeniti kao otegotne ili olakotne, vidljivo je kako je počiniteljima u 38 slučajeva (33,3 % počinitelji i 36,4 % počiniteljice) sud pronašao i cijenio pojedine okolnosti kao olakotne, dok kod jednog počinitelja muškog spola nisu pronađene olakotne okolnosti. Nadalje, u 33 slučaja počiniteljima (28,4 % počinitelji i 36,4 % počiniteljice) pojedine su okolnosti cijenjene kao otegotne, a kod 6 počinitelja muškog spola nisu pronađene otegotne okolnosti. I ovdje u 13 analiziranih predmeta nema podataka o okončanju kaznenog postupka (10,8 % počinitelji i 27,3 % počiniteljice), a u jednom predmetu nema prvostupanjske presude te se u jednom slučaju radi o maloljetnom počinitelju kaznenog djela.

Tablica 3.

TIJEK KAZNENOG POSTUPKA U ODNOSU NA SPOL POČINITELJA

	spol počinitelja			ukupno	statistika	
	muško	žensko			χ^2	značajnost
počinitelj je priznao kazneno djelo ubojstva kod policije	aps.	46	3	49	7,950	,159
	%	45,1	27,3	43,4		
državno odvjetništvo je podiglo optužnicu	aps.	63	8	71	0,633	,729
	%	61,8	72,7	62,8		
počinitelj je priznao kazneno djelo ubojstva u kaznenom postupku	aps.	29	2	31	9,401	,152
	%	28,4	18,2	27,4		
pritor tijekom postupka - da	aps.	37	4	41	4,408	,492
	%	36,3	36,4	36,3		
psihijatrijsko vještačenje - da	aps.	54	5	59	3,075	,380
	%	52,9	45,5	52,2		
neubrojivost počinitelja	aps.	17	/	17	4,870	,182
	%	16,7	/	15,0		
olakotne okolnosti	aps.	34	4	38	8,173	,226
	%	33,3	36,4	33,6		
otegotne okolnosti	aps.	29	4	33	8,899	,179
	%	28,4	36,4	29,2		

Vezano za varijable prikazane u tablici 4 treba napomenuti kako u 13 analiziranih predmeta (9,8 % počinitelji i 27,3 % počiniteljice) nisu prikupljeni potpuni podaci.

Od ukupno 73 počinitelja kaznenog djela ubojstva ili teškog ubojstva u obitelji protiv kojih se vodio kazneni postupak dvoje je počinitelja oslobođeno (jedan počinitelj zbog nedostatka dokaza i jedna počiniteljica zbog počinjenja djela u nužnoj obrani), a najveći broj počinitelja, njih 41, osuđeno je te je četrdesetorici izrečena kazna zatvora (35,3 % počinitelji i 36,4 % počiniteljice), dok je jednom maloljetnom počinitelju muškog spola izrečena odgojna mjera

upućivanja u odgojni zavod. Za 17 počinitelja muškog spola presudom je utvrđeno da su protupravno djelo počinili u neubrojivom stanju te im je rješenjem određen prisilni smještaj u psihijatrijskoj ustanovi.

Najveći broj osuđenih počinitelja prvostupanjskom je presudom osuđen na kaznu zatvora od 5 do 10 godina (14 počinitelja), nakon njih slijede počinitelji koji su osuđeni na zatvorsku kaznu u trajanju od 11 do 15 godina (12 počinitelja). Sedmorica počinitelja osuđena su na zatvorsku kaznu do 5 godina, a nakon njih trojica su osuđena na zatvorsku kaznu u trajanju od 36 do 40 godina (dvojici počinitelja izrečen je opći zakonski maksimum kazne dugotrajnog zatvora – 40 godina). Najmanji broj počinitelja, i to njih dvoje, osuđen je na zatvorsku kaznu od 16 do 20 godina, dok je po jedan počinitelj osuđen na zatvorsku kaznu od 21 do 25 godina, odnosno od 31 do 35 godina.

S obzirom na to da počinitelj tijekom ubojstva u obitelji može počinuti više kaznenih djela, u istraživanju je analizirana varijabla koja se odnosi na osude počinitelja za stjecaj kaznenih djela. Počinitelja koji su osuđeni zbog kaznenog djela ubojstva ili teškog ubojstva koje su počinili u stjecaju s drugim kaznenim djelima bilo je 12, od kojih su svi bili muškog spola, a počinitelja koji su u vrijeme počinjenja djela bili neubrojeni i kod koji se pojavljuje stjecaj više protupravnih djela bilo je troje, od kojih su svi muškog spola.

U provedenom istraživanju četrdesetorici počinitelja ubojstva u obitelji izrečene su sigurnosne mjere (36,3 % počinitelji i 27,3 % počiniteljice), od kojih je najzastupljenija bila oduzimanje predmeta - sredstva izvršenja (14 počinitelja). Međutim analizom presuda utvrđeno je kako je četvorici počinitelja koji su počinili protupravno djelo u neubrojivom stanju izrečena sigurnosna mjera oduzimanja predmeta iako je pravni učinak neubrojivosti bio takav da se prema neubrojivim počiniteljima ne može primijeniti nikakva kaznenopravna sankcija, pa tako ni sigurnosna mjera. Stoga je očito da sud u ova 4 slučaja nije ispravno postupio.⁴²

Nakon izrečene presude prvostupanjskog suda u 40 slučajeva (37,3 % počinitelji i 18,2 % počiniteljice) nije bila uložena žalba na izrečenu presudu ni od strane počinitelja, odnosno njihovih pravnih zastupnika, ni od strane stvarno i mjesno nadležnog odvjetništva. U ostalih 20 slučajeva u kojima je uložena žalba na prvostupanjsku presudu u najvećem broju slučajeva prvostupanjska je presuda potvrđena (12,7 % počinitelji i 18,2 % počiniteljice), dok je u 5 slučajeva preinačena u pogledu kazne na način da je u 2,9 % slučajeva počiniteljima muškog spola kazna povišena, dok je jednom počinitelju kazna snižena. Kod počiniteljica u jednom je slučaju kazna snižena i nije bilo slučajeva u kojima je počiniteljicama odlukom drugostupanjskog suda kazna povišena.

⁴² Vidi Presudu i rješenje Županijskog suda u Vukovaru, K-3/11, Presudu i rješenje Županijskog suda u Splitu, K-32/08, Presudu i rješenje Županijskog suda u Rijeci, K-13/07 i Presudu i rješenje Županijskog suda u Zagrebu, XI-K-32/06.

Tablica 4.

ODLUKA SUDA U ODNOSU NA SPOL POČINITELJA

		spol počinitelja			statistika		
		muško	žensko	ukupno	χ^2	značajnost	
presuda	osudujuća	aps.	37	4	41	8,385	,078
		%	36,3	36,4	36,3		
	rješanjem određen prisilni smještaj prema ZZODS	aps.	17	/	17		
		%	16,7	/	15,0		
sankcija	kazna zatvora	aps.	36	4	40	8,496	,131
		%	35,3	36,4	35,4		
	mjera prisilnog smještaja	aps.	17	/	17		
		%	16,7	/	15,0		
	odgojna mjera upućivanja u odgojni zavod	aps.	1	/	1		
		%	1,0	/	0,9		
sankcija - stjecaj	da	aps.	12	/	12	7,431	,191
		%	11,8	/	10,6		
	stjecaj više protupravnih djela u neubrojivom stanju	aps.	3	/	3		
		%	2,9	/	2,7		
izrečena sigurnosna mjera		aps.	37	3	40	3,090	,378
		%	36,3	27,3	35,4		
odluka višeg suda povodom žalbe	kazna potvrđena	aps.	13	2	15	8,116	,150
		%	12,7	18,2	13,3		
	kazna snižena	aps.	1	1	2		
		%	1,0	9,1	1,8		
	kazna povišena	aps.	3	/	3		
		%	2,9	/	2,7		

3.3. Obilježja ranijeg delinkventnog ponašanja počinitelja ubojstva u obitelji u odnosu na kvalifikaciju kaznenog djela

Od ukupno 113 analiziranih predmeta (kaznene prijave i posebna izvješća) u ovom istraživanju 78,8 % predmeta od strane policije kvalificirano je kao ubojstvo, dok je njih 20,3 % kvalificirano kao teško ubojstvo. U jednom je predmetu kaznena prijava podnesena zbog kaznenog djela ubojstva u pokušaju s obzirom na to da je žrtva u trenutku podnošenja kaznene prijave bila još uvijek živa.

Ukoliko se sagleda varijabla je li počinitelj, osim za kazneno djelo ubojstva u obitelji, prijavljen i za druga kaznena djela koja je počinio u stjecaju s ubojstvom u obitelji, vidljivo je kako počinitelji (82,2 % ubojstvo, 65,2 % teško ubojstvo) relativno najčešće nisu prijavljivani za stjecaj kaznenih djela.

Ako sagledamo raniju prijavljivanost počinitelja ubojstva u obitelji za nenasilni prekršaj, vidljivo je kako najveći broj počinitelja koji su počinili osnovni oblik ubojstva u obitelji (96,7 %), ali i kvalificirani oblik (78,3 %), ranije nisu prijavljivani za nenasilni prekršaj. Varijabla koja definira raniju počiniteljevu prijavljivanost za nenasilni prekršaj u odnosu na kvalifikaciju ubojstva u obitelji pokazuje statističku značajnost. I kod ranije prijavljivanosti za nasilni

prekršaj vidljivo je kako najveći broj počinitelja ranije nije prijavljivan (67,8 % ubojstvo, 56,5 % teško ubojstvo).

Ranija prijavljivanost počinitelja ubojstava u obitelji za činjenje prekršaja iz čl. 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji na štetu žrtve ubojstva u obitelji pokazala je kako su počinitelji osnovnog oblika ubojstva u 25,6 % slučajeva (sankcija u 11,1 % slučajeva), a počinitelji kvalificiranog oblika ubojstva u 21,7 % slučajeva (sankcija u 13,0 % slučajeva) ranije prijavljivani za činjenje prekršaja iz čl. 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji na štetu žrtve. Kod izricanja sankcija za navedeni prekršaj važno je napomenuti kako kod osnovnog oblika ubojstva u 5,6 % slučajeva, a kod kvalificiranog ubojstva u jednom slučaju, nema podataka o izrečenju sankciji.

Kod ranije prijavljivanosti za prekršaj iz čl. 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji na štetu nekog drugog člana obitelji vidljivo je kako su u 12,2 % slučajeva (sankcija u 7,8 % slučajeva) počinitelji osnovnog oblika ubojstva u obitelji, a u 13,0 % slučajeva (sankcija u 8,7 % slučajeva) počinitelji kvalificiranog oblika ubojstva u obitelji ranije prijavljivani za prekršaj iz čl. 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji na štetu nekog drugog člana obitelji. I kod sankcije koja je počiniteljima izricana za činjenje prekršaja na štetu drugih članova obitelji vidljivo je kako kod osnovnog oblika ubojstva u 4,4 % slučajeva, a kod kvalificiranog oblika ubojstva u jednom slučaju, nema podatka o izrečenju sankciji.

Tablica 5.

POČINITELJEVA RANIJA PREKRŠAJNA PRIJAVLJIVANOST
I SANKCIONIRANOST U ODNOSU NA KVALIFIKACIJU
KAZNENOG DJELA OD STRANE POLICIJE

	kazneno djelo kvalificirano od strane policije		ukupno	statistika		
	ubojstvo	teško ubojstvo		χ^2	značajnost	
počinitelj ranije prijavljen zbog nenasilnog prekršaja	aps.	3	5	8	9,434	,002
	%	3,3	21,7	7,1		
počinitelj ranije prijavljen zbog nasilnog prekršaja	aps.	29	10	39	1,027	,311
	%	32,2	43,5	34,5		
počinitelj ranije prijavljen zbog prekršaja iz čl. 4. ZZNO na štetu žrtve	aps.	23	5	28	0,143	,705
	%	25,6	21,7	24,8		
počinitelj ranije prijavljen za prekršaj iz čl. 4. ZZNO na štetu drugih članova obitelji	aps.	11	3	14	0,011	,915
	%	12,2	13,0	12,4		
počinitelju izrečena sankcija za počinjeni prekršaj iz čl. 4. ZZNO na štetu žrtve	aps.	10	3	13	0,620	,892
	%	11,1	13,0	11,5		
počinitelju izrečena sankcija za počinjeni prekršaj iz čl. 4. ZZNO na štetu drugih članova obitelji	aps.	7	2	9	0,021	,989
	%	7,8	8,7	8,0		

Varijabla koja definira počiniteljevu raniju prijavljivanost za nenasilna kaznena djela u odnosu s varijablom koja definira kvalifikaciju ubojstva u obitelji

pokazuje statističku značajnost. Naime dobiveni podaci pokazali su kako nešto malo manje od 3/4 počinitelja osnovnog oblika ubojstva u obitelji i nešto više od 1/2 počinitelja kvalificiranog oblika ubojstva nije ranije bilo prijavljivano zbog nekog nenasilnog kaznenog djela.

Počiniteljeva ranija prijavljivost za kaznena djela s elementima nasilja u odnosu na kvalifikaciju ubojstva u obitelji pokazuje statističku značajnost. Naime iz dobivenih podataka vidljivo je kako relativno najveći broj počinitelja osnovnog oblika ubojstva u obitelji (78,9 %), ali i kvalificiranog oblika ubojstva u obitelji (56,5 %), ranije nije bio prijavljivan za činjenje kaznenih djela s elementima nasilja.

Ranija suđenost počinitelja za kazneno djelo „nasilničko ponašanje u obitelji“ pokazala je da je i kod počinitelja osnovnog oblika ubojstva i kvalificiranog oblika ubojstva protiv jednog počinitelja vođen kazneni postupak. Ovdje treba napomenuti kako u dva slučaja i kod osnovnog oblika, ali i kod kvalificiranog oblika ubojstva, nema podataka o ranijim kaznenim postupcima za kazneno djelo „nasilničko ponašanje u obitelji“.

Podaci koji se odnose na raniju suđenost za druga kaznena djela nasilja pokazali su kako protiv počinitelja osnovnog oblika ubojstva u obitelji (85,6 %), ali i kvalificiranog oblika (73,9 %), u najvećem broju ranije nisu vođeni kazneni postupci za druga kaznena djela s elementima nasilja. Ovdje treba svakako napomenuti kako kod osnovnog oblika ubojstva u 7,8 % slučajeva, a kod kvalificiranog oblika u 17,4 % slučajeva, nema podataka o ranijoj suđenosti počinitelja za druga kaznena djela s elementima nasilja.

Kod varijable koja definira raniju suđenost počinitelja za nenasilna kaznena djela kod osnovnog oblika ubojstva u 14,4 % slučajeva, a kod kvalificiranog oblika ubojstva u 21,7 % slučajeva, nema svih dostupnih podataka. Nadalje, iz podataka je vidljivo kako najveći broj počinitelja ubojstava u obitelji ranije nije suđen zbog nenasilnog kaznenog djela (80,0 % ubojstvo, 56,5 % teško ubojstvo). Varijabla ranije suđenosti počinitelja ubojstva u obitelji za nenasilna kaznena djela u odnosu s varijablom kvalifikacije ubojstva u obitelji pokazuje statističku značajnost.

Relativni udio počinitelja kojima je počinjeno ubojstvo u obitelji kvalificirano kao osnovni oblik ubojstva, a kojima je za ranije počinjeno kazneno djelo izrečena sankcija, bilo je 11,1 %, a počinitelja kojima je ubojstvo u obitelji kvalificirano kao teško ubojstvo bilo je 21,7 %. Treba napomenuti kako kod varijable koja definira izrečenu sankciju za ranije počinjena kaznena djela u 14,4 % slučajeva kod osnovnog oblika ubojstva i u 21,7 % slučajeva kod kvalificiranog oblika nema podataka o ranije izrečenoj sankciji.

Tablica 6.

**POČINITELJEVA RANIJA KAZNENA PRIJAVLJIVANOST,
SUĐENOST I SANKCIONIRANOST U ODNOSU NA KVALIFIKACIJU
KAZNENOG DJELA OD STRANE POLICIJE**

		kazneno djelo kvalificirano od strane policije		ukupno	statistika	
		ubojstvo	teško ubojstvo		χ^2	značajnost
počinitelj ranije prijavljen za nenasilna kaznena djela	aps.	23	11	34	4,319	,038
	%	25,6	47,8	30,1		
počinitelj ranije prijavljen za nasilna kaznena djela	aps.	19	10	29	4,804	,028
	%	21,1	43,5	25,7		
počinitelj ranije suđen za kazneno djelo "Nasilničko ponašanje u obitelji" iz čl. 215 a KZ-a	aps.	1	1	2	3,435	,179
	%	1,1	4,3	1,8		
počinitelj ranije suđen za druga kaznena djela nasilja	aps.	6	2	8	2,144	,342
	%	6,7	8,7	7,1		
počinitelj ranije suđen za nenasilna kaznena djela	aps.	5	5	10	7,376	,025
	%	5,6	21,7	8,8		
počinitelju izrečena sankcija za ranija kaznena djela	aps.	10	5	15	3,002	,223
	%	11,1	21,7	13,3		

3.4. Obilježja tijeka kaznenog postupka u odnosu na kvalifikaciju kaznenog djela

Počiniteljevo priznanje ubojstva u obitelji pred policijskim službenicima pokazalo je kako kod osnovnog oblika ubojstva u 6,7 % slučajeva, a kod kvalificiranog oblika ubojstva u 4,3 % slučajeva, nema podataka o tome je li i, ako jest, kako počinitelj iskazivao pred policijskim službenicima. U najvećem broju slučajeva počinitelji su priznavali i osnovni oblik ubojstva i kvalificirani oblik, dok u 4,4 % slučajeva počinitelji osnovnog oblika ubojstva, a u 17,4 % slučajeva počinitelji kvalificiranog oblika ubojstva, nisu priznavali počinjenje djela. Počinitelja koji su se branili šutnjom kod osnovnog oblika ubojstva bilo je 7,8 %, a kod kvalificiranog 13,0 %.

Nakon što su policijski službenici završili kriminalističko istraživanje i podnijeli prijavu protiv počinitelja ubojstva u obitelji, nadležno je državno odvjetništvo za osnovni oblik ubojstva u 60,0 % slučajeva, a za kvalificirani oblik u 73,9 % slučajeva podiglo optužnicu. Ostali relativni udio i kod osnovnog oblika ubojstva i kod kvalificiranog otpada na odbačaj kaznene prijave zbog postojanja okolnosti koje isključuju kazneni progon (smrt), dok u po jednom slučaju kod osnovnog i kod kvalificiranog oblika ubojstva u obitelji nema podataka o odluci državnog odvjetništva.

Ukoliko se sagleda priznanje počinitelja tijekom kaznenog postupka, vidljivo je kako kod osnovnog oblika ubojstva u 10,0 % slučajeva, a kod kvalificiranog oblika ubojstva u 21,7 % slučajeva, nema podataka o iskazu počinitelja ti-

jekom kaznenog postupka. Kod osnovnog oblika ubojstva u obitelji relativno je najveći broj počinitelja koji su priznali počinjenje (30,0 %), nakon čega slijede počinitelji koji su djelomično priznali (8,9 %), zatim oni koji nisu priznali i koji su bili raspravno nesposobni (5,6 %), dok se jedan počinitelj tijekom postupka branio šutnjom. Kod počinitelja kvalificiranog oblika ubojstva također je relativno najveći broj onih koji su priznali počinjenje ubojstva (17,4 %), zatim po brojnosti slijede počinitelji koji nisu priznali počinjenje (13,0 %) te oni koji su djelomično priznali, branili se šutnjom ili su bili raspravno nesposobni (8,7 %).

Varijabla koja definira pritvor počinitelja tijekom kaznenog postupka pokazala je kako je kod obje kvalifikacije najveći broj počinitelja tijekom postupka bio u pritvoru (32,2 % ubojstvo, 52,2 % teško ubojstvo). Nadalje, počiniteljima osnovnog oblika ubojstva u 12,2 % slučajeva rješenjem je određen smještaj u nekoj od psihijatrijskih ustanova, dok je kod počinitelja kvalificiranog oblika ubojstava u samo jednom slučaju određen takav smještaj. Onih koji su neko vrijeme proveli u pritvoru kod osnovnog oblika ubojstva bilo je 4,4 %, dok se kod kvalificiranog oblika ubojstva bilježi samo jedan takav slučaj. Jedan počinitelj osnovnog oblika ubojstva tijekom postupka nije bio u pritvoru. Kod pritvora je vidljivo kako kod počinitelja koji su počinili osnovni oblik ubojstva u 11,1 % slučajeva, a kod kvalificiranog oblika ubojstva u četiri slučaja nema podataka o pritvoru.

Psihijatrijsko vještačenje pokazalo je kako su počinitelji osnovnog oblika ubojstva u svim slučajevima gdje su bili dostupni podaci i u kojima se vodio kazneni postupak bili psihijatrijski vještačeni, dok kod kvalificiranog oblika ubojstva samo jedan počinitelj nije psihijatrijski vještačen. Treba napomenuti kako kod osnovnog oblika ubojstva u 10,0 % slučajeva, a kod kvalificiranog oblika ubojstva u 17,4 % slučajeva, nema podataka o psihijatrijskom vještačenju počinitelja.

Ukoliko se sagleda počiniteljeva neubrojivost, vidljivo je kako je relativno najveći broj počinitelja protiv kojih se vodio kazneni postupak, bilo da se radilo o osnovnom obliku ubojstva bilo o kvalificiranom, bio ubrojav (34,4 % ubojstvo, 52,2 % teško ubojstvo). U istom broju slučajeva kao i kod varijable koja definira psihijatrijsko vještačenje utvrđeno je da nema podataka vezanih za postojanje počiniteljeve neubrojivosti.

Počiniteljima osnovnog oblika ubojstva u 32,2 % slučajeva u presudi su uzete u obzir olakotne okolnosti, dok su počiniteljima kvalificiranog oblika ubojstva u 39,1 % slučajeva presudom uzete u obzir olakotne okolnosti. Kod osnovnog oblika ubojstva ni u jednom slučaju nije utvrđeno nepostojanje olakotnih okolnosti, dok je kod kvalificiranog oblika ubojstva zabilježen jedan takav slučaj.

Ukoliko se sagledaju otegotne okolnosti koje su uzete u obzir počiniteljima ubojstva u obitelji, vidljivo je kako su počiniteljima osnovnog oblika u 26,7 % slučajeva, a počiniteljima kvalificiranog oblika ubojstva u 39,1 % slučaje-

va, pojedine okolnosti cijenjene kao otegotne. U pet slučajeva kod osnovnog oblika ubojstva i u jednom slučaju kod kvalificiranog oblika ubojstva u obitelji presudom počiniteljima nisu utvrđene otegotne okolnosti.

Kod varijabla kojima se definiraju olakotne i otegotne okolnosti treba napomenuti kako kod osnovnog oblika u 10,0 % slučajeva, a kod kvalificiranog oblika ubojstva u pet slučajeva, nema podataka o utvrđenim olakotnim i otegotnim okolnostima.

Tablica 7.

TIJEK KAZNENOG POSTUPKA U ODNOSU NA KVALIFIKACIJU
KAZNENOG DJELA OD STRANE POLICIJE

		kazneno djelo kvalificirano od strane policije		ukupno	statistika	
		ubojstvo	teško ubojstvo		χ^2	značajnost
počinitelj je priznao kazneno djelo ubojstva kod policije	aps.	40	9	49	6,038	,303
	%	44,4	39,1	43,4		
državno odvjetništvo je podiglo optužnicu	aps.	54	17	71	3,171	,205
	%	60	73,9	62,8		
počinitelj je priznao kazneno djelo ubojstva u kaznenom postupku	aps.	27	4	31	10,334	,111
	%	30,0	17,4	27,4		
pritvor tijekom postupka - da	aps.	29	12	41	5,441	,365
	%	32,2	52,2	36,3		
psihijatrijsko vještačenje - da	aps.	46	13	59	6,408	,093
	%	51,1	56,5	52,2		
neubrojivost počinitelja	aps.	15	2	17	4,679	,197
	%	16,7	8,7	15,0		
olakotne okolnosti	aps.	29	9	38	9,846	,131
	%	32,2	39,1	33,6		
otegotne okolnosti	aps.	24	9	33	6,698	,350
	%	26,7	39,1	29,2		

Kod svih varijabla iz tablice 8 formirana je kategorija „nema podataka“ te je kod počinitelja osnovnog oblika ubojstva u 10,0 % slučajeva, a kod kvalificiranog oblika ubojstva u četiri slučaja, utvrđeno da nema potpunih podataka.

Ako sagledavamo presudu za ubojstva u obitelji, vidljivo je kako je za osnovni oblik ubojstva u 33,3 % slučajeva donesena osuđujuća presuda, a za kvalificirani oblik u 47,8 % slučajeva. Za oba modaliteta ubojstva u obitelji u jednom slučaju donesena je oslobađajuća presuda, dok je kod osnovnog oblika u 16,7 % slučajeva, a kod kvalificiranog oblika u 8,7 % slučajeva, doneseno rješenje o određivanju prisilnog smještaja prema Zakonu o zaštiti osoba s duševnim smetnjama s obzirom na to da je počinitelj *tempore criminis* bio neubrojiv.

Varijabla koja definira sankciju u odnosu s kvalifikacijom kaznenog djela očekivano je pokazala da je najveći broj počinitelja i za osnovni oblik ubojstva,

ali i za kvalificirani oblik ubojstva, osuđen na kaznu zatvora (32,2 % ubojstvo, 47,8 % teško ubojstvo). Jednom počinitelju osnovnog oblika ubojstva, s obzirom na to da je u vrijeme počinjenja djela bio maloljetan, izrečena je odgojna mjera upućivanja u odgojni zavod.

Izrečena sankcija za kaznena djela u stjecaju pokazala je kako je 12 počinitelja ubojstva u obitelji uz to kazneno djelo počinilo još neko kazneno djelo. Naime od tih 12 počinitelja 6,7 % počinitelja uz osnovni oblik ubojstva počinilo je još neko kazneno djelo, a 26,1 % počinitelja uz kazneno djelo teškog ubojstva počinilo je još neko kazneno djelo. Od počinitelja koji su ubojstvo u obitelji počinili u neubrojivom stanju troje je počinitelja uz osnovni oblik ubojstva počinilo još neko kazneno djelo.

Ukoliko se pogleda je li počiniteljima izricana i, ako jest, kakva sigurnosna mjera, vidljivo je kako je počiniteljima osnovnog oblika ubojstva u 32,2 % slučajeva, a počiniteljima kvalificiranog oblika ubojstva u 47,8 % slučajeva, izricana sigurnosna mjera.

Odluka višeg suda povodom uložene žalbe pokazala je kako je u 20 slučajeva ubojstva u obitelji bila uložena žalba. Kod kaznenih djela kvalificiranih

Tablica 8.

ODLUKA SUDA U ODNOSU NA KVALIFIKACIJU KAZNENOG
DJELA OD STRANE POLICIJE

		kazneno djelo kvalificirano od strane policije		ukupno	statistika		
		ubojstvo	teško ubojstvo		χ^2	značajnost	
presuda	osudujuća	aps.	30	11	41	5,310	,257
		%	33,3	47,8	36,3		
	rješenjem određen prisilni smještaj prema ZZODS	aps.	15	2	17		
		%	16,7	8,7	15,0		
sankcija	kazna zatvora	aps.	29	11	40	5,765	,330
		%	32,2	47,8	35,4		
	mjera prisilnog smještaja	aps.	15	2	17		
		%	16,7	8,7	15,0		
	odgojna mjera upućivanja u odgojni zavod	aps.	1	/	1		
		%	1,1	/	0,9		
sankcija - stjecaj	da	aps.	6	6	12	10,002	,075
		%	6,7	26,1	10,6		
	stjecaj više protupravnih djela u neubrojivom stanju	aps.	3	/	3		
		%	3,3	/	2,7		
izrečena sigurnosna mjera		aps.	29	11	40	4,006	,261
		%	32,2	47,8	35,4		
odluka višeg suda povodom žalbe	kazna potvrđena	aps.	9	6	15	8,015	,155
		%	10,0	26,1	13,3		
	kazna snižena	aps.	1	1	2		
		%	1,1	4,3	1,8		
	kazna povišena	aps.	3	/	3		
		%	3,3	/	2,7		

kao ubojstvo u 10,0 % slučajeva kazna je potvrđena, u 3,3 % slučajeva kazna je povišena, a u jednom slučaju kazna je snižena. Kod kaznenih djela kvalificiranih kao teško ubojstvo u 26,1 % slučajeva kazna je potvrđena, dok je u jednom slučaju kazna snižena. Kod teškog ubojstva ni u jednom slučaju kazna nije bila povišena.

4. SAŽETAK REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Sagledavajući rezultate ranijeg delinkventnog ponašanja počinitelja s obzirom na spol počinitelja, svakako možemo zaključiti kako je daleko najveći broj počinitelja muškog spola činio kazneno djelo ubojstva u obitelji (90,3 %). Vezano za raniju prekršajnu prijavljivanost i sankcioniranost počinitelja, bilo da se radi o počinjenju nasilnog prekršaja ili prekršaja iz čl. 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji na štetu žrtve, ali i drugih članova obitelji iz dobivenih podataka, vidljivo je kako su ranije prijavljivani i sankcionirani isključivo počinitelji muškog spola. Takvi su podaci dobiveni i kod ranije kaznene prijavljivanosti, suđenosti i sankcioniranosti. Iz navedenih podataka može se zaključiti ne samo da kazneno djelo ubojstva u obitelji čine pretežno osobe muškog spola nego i da su isključivo pojedini počinitelji muškog spola ranije bili prijavljivani, suđeni i sankcionirani za prekršaje i kaznena djela s elementima nasilja.

Vezano za ranije delinkventno ponašanje počinitelja ubojstva u obitelji, svakako treba spomenuti tamnu brojku. Naime tamna brojka pojavljuje se kod svih oblika kažnjivih ponašanja. Kod pojedinih je ona veća, a kod drugih manja. Ukoliko se općenito govori o delinkventnom ponašanju počinitelja koje nije vezano za bliske osobe, odnosno članove obitelji, ono je vidljivije, odnosno tamna je brojka manja. Međutim, kada se govori o nasilju unutar obitelji, može se reći kako je kod takvih oblika neprihvatljivih ponašanja tamna brojka velika. Radi se o nasilju koje se događa između osoba koje se nalaze u najbližem mogućem srodstvu i najčešće unutar „četiri zida“, bez prisutnosti svjedoka, odnosno osoba koje bi omogućile otkrivanje takvih ponašanja. Nažalost, nasilje u obitelji danas se još uvijek smatra privatnom stvari i problemom članova obitelji, tako da se vrlo često događa da i eventualni svjedoci, primjerice susjedi obitelji, svjedoče nasilju u obitelji, međutim nad njim „zatvaraju oči“. Stoga prijavljivanje takva nasilja najčešće ostaje na počinitelju i žrtvi. U tim situacijama jasno je da se počinitelji neće sami prijaviti, a žrtve takva nasilja često iz različitih razloga ne prijavljuju zlostavljača. Tako Mamula i Ajduković navode kako su istraživanja i praksa pokazali da se najčešći razlozi koje žene navode kao razloge ostanka u nasilnom odnosu uklapaju u uobičajene mitove o nasilju u partnerskim odnosima (ekonomska ovisnost, roditeljstvo, strah, poricanje,

krivnja, sram, poniženje i sl.).⁴³ Osim što žrtve često ne prijavljuju svojeg zlostavljača, postoje situacije u kojima žrtve ne prepoznaju da su izložene nekom od oblika nasilja u obitelji. Jedan od takvih primjera zasigurno je psihičko nasilje, koje može ostaviti dalekosežne posljedice. Nažalost, kako vrijeme prolazi, najčešće se količina nasilja u obitelji ne smanjuje, nego poprima sve češće i teže oblike, koji mogu rezultirati najtežom posljedicom, odnosno smrću žrtve.

Vežano za postojanje tamne brojke ranijeg nasilja u obitelji, iz analize prijavljenih presuda ovog uzorka (N=60) vidljivo je kako se u 41,7 % slučajeva tek tijekom kaznenog postupka za ubojstvo u obitelji saznalo za postojanje ranijeg nasilja u obitelji, dok se u 35 % slučajeva za njega znalo od prije.

Tablica 9.

SAZNANJE ZA NASILJE U OBITELJI

	aps.	%
za nasilje se saznalo u presudi	25	41,7
nasilje je bilo ranije prijavljivano ali se o njemu ne govori u presudi	3	5
nasilje je ranije prijavljivano i presuda sadržava podatke o nasilju	18	30
u presudi nema podataka o nasilju i nasilje nije bilo ranije prijavljivano	14	23,3
ukupno	60	100

Kad sagledavamo tijekom kaznenog postupka u odnosu na spol počinitelja, vidljivo je kako veći broj počinitelja oba spola kazneno djelo ubojstva u obitelji priznaje pred policijskim službenicima nego tijekom kaznenog postupka, što se i moglo očekivati jer se najčešće radi o neformalnom priznanju koje se ne može koristiti kao dokaz u kaznenom postupku. Jednako tako kod oba je spola vidljivo kako je državno odvjetništvo u svim slučajevima u kojima se vodio kazneni postupak protiv počinitelja podiglo optužnicu. Nadalje, gotovo svim počiniteljima oba spola tijekom kaznenog postupka bila je oduzeta sloboda. Isto se može reći i za provođenje psihijatrijskog vještačenja, kojim je kod počinitelja muškog spola utvrđeno da je 16,7 % njih *tempore criminis* bilo neubrojivo. Vežano za cijenjenje olakotnih i otegotnih okolnosti pri izboru mjere kazne,

⁴³ Mamula, M., Ajduković, M., Dinamika zlostavljanja u obitelji, u: Ajduković, M., Pavleković, G. (ur.), *Nasilje nad ženom u obitelji*, Zagreb, 2004, str. 97 i 98.

može se reći kako su kod oba spola u većini slučajeva pronalazene i olakotne i otegotne okolnosti, a kod odluke suda može se zaključiti kako je kod oba spola počinitelja u samo jednom slučaju donesena oslobađajuća presuda. Svim ostalim počiniteljicama izrečena je osuđujuća presuda i kazna zatvora, dok je kod počinitelja muškog spola u 16,7 % slučajeva rješenjem određivan prisilni smještaj prema Zakonu o zaštiti osoba s duševnim smetnjama jer su u vrijeme počinjenja djela bili neubrojivi, a jednom počinitelju muškog spola koji je u vrijeme počinjenja djela bio maloljetan izrečena je odgojna mjera upućivanja u odgojni zavod. Samo je počiniteljima muškog spola izricana sankcija za počinjenje više kaznenih djela u stjecaju, dok im je u 2,9 % slučajeva rješenjem određen prisilni smještaj zbog stjecaja više protupravnih djela. Sigurnosne su mjere u većini slučajeva izricane počiniteljima oba spola, dok je u slučajevima podnošenja žalbe na odluku suda prvog stupnja također kod oba spola u većini slučajeva kazna potvrđivana. Zaključno se iz dobivenih podataka može reći kako su sve počiniteljice, za razliku od počinitelja, *tempore criminis* bile ubrojive te istovremeno nisu činile više kaznenih djela.

Podaci koji se vezuju uz kvalifikaciju kaznenog djela očekivano su pokazali kako je najveći broj počinitelja prijavljivan, ali i osuđivan za osnovni oblik ubojstva. Nadalje, kod počinitelja kvalificiranog oblika ubojstva u odnosu na počinitelje osnovnog oblika ubojstva vidljiv je veći udio onih koji su češće prekršajno prijavljivani zbog činjenja nenasilnih prekršaja, dok je kod prijavljivanosti za prekršaje s elementima nasilja, prekršaje iz čl. 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji na štetu žrtve, ali i drugih članova obitelji, te kod izrečene sankcije za te prekršaje vidljiv podjednak udio počinitelja u svakoj promatranoj kvalifikaciji kaznenog djela ubojstva. Kod ranije kaznene prijavljivanosti, suđenosti i sankcioniranosti vidljivo je kako je kod počinitelja kvalificiranog oblika ubojstva veći udio onih koji su prijavljivani i za nenasilna, ali i za nasilna kaznena djela, protiv kojih se ranije vodio kazneni postupak te im je u većem udjelu izricana kaznenopravna sankcija. Kod kvalificiranog oblika ubojstva, ali i kod osnovnog oblika ubojstva, očekivano je da je nešto veći broj počinitelja počinjenje djela priznavao kod policije nego tijekom kaznenog postupka. I kod jednog i kod drugog oblika ubojstva je državno odvjetništvo u svim slučajevima u kojima se vodio kazneni postupak protiv počinitelja podiglo optužnicu. Malo manje od 2/3 počinitelja osnovnog oblika ubojstva tijekom kaznenog postupka bilo je u pritvoru, dok je 1/4 počinitelja tijekom postupka bila u nekoj psihijatrijskoj ustanovi. I kod počinitelja kvalificiranog oblika ubojstva vidljivo je kako je 85,7 % njih tijekom postupka bilo u pritvoru, dok je jedan počinitelj bio smješten u neku od psihijatrijskih ustanova. Svi počinitelji osnovnog oblika ubojstva za koje su bili dostupni podaci o psihijatrijskom vještačenju bili su i vještačeni te je za 1/3 njih utvrđeno da su *tempore criminis* bili neubrojivi, dok kod kvalificiranog ubojstva jedan počinitelj nije psihijatrijski vještačen, a njih 14,2 % *tempore criminis* bilo je neubrojivo. Svim osuđenim počiniteljima

osnovnog oblika ubojstva pronađene su olakotne okolnosti, dok otegotne okolnosti nisu pronađene u 11,1 % slučajeva. Kod počinitelja kvalificiranog oblika ubojstva u po jednom slučaju nisu pronađene olakotne okolnosti i otegotne okolnosti. U slučajevima u kojima je donesena osuđujuća presuda kod jednog i drugog oblika ubojstva u većini slučajeva izricana je kazna zatvora, dok je kod osnovnog oblika ubojstva u 1/3 slučajeva, a kod kvalificiranog ubojstva u 15,4 % slučajeva izrečena mjera prisilnog smještaja u nekoj psihijatrijskoj ustanovi. Jedan počinitelj osnovnog oblika ubojstva *tempore criminis* bio je maloljetan te mu je stoga izrečena odgojna mjera upućivanja u odgojni zavod. Nadalje, kod počinitelja osnovnog oblika ubojstva vidljivo je kako su počinitelji u 19,6 % slučajeva činili kaznena djela u stjecaju, od kojih je 1/3 bila neubrojiva *tempore criminis*. Za razliku od osnovnog oblika ubojstva, kod kvalificiranog oblika ubojstva u 14,3 % slučajeva počinitelji su činili stjecaj kaznenih djela i svi su *tempore criminis* bili ubrojivi. Sigurnosne su mjere u nešto manje od 2/3 slučajeva izricane počiniteljima osnovnog oblika ubojstva, a u nešto više od 3/4 počiniteljima kvalificiranog oblika. U slučajevima u kojima je bila podnošena žalba na prvostupanjsku presudu kod obje kvalifikacije ubojstva kazna je u najvećem broju slučajeva potvrđena od strane drugostupanjskog suda.

5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Cilj je provedenog istraživanja stjecanje uvida u obilježja ranijeg delinkventnog ponašanja počinitelja i obilježja tijeka kaznenog postupka. Specifični je cilj istraživanja utvrđivanje postojanja razlika u navedenim skupinama obilježja s obzirom na spol počinitelja i kvalifikaciju djela.

Kad sagledavamo ranije delinkventno ponašanje, razvidno je kako je 24,8 % počinitelja ranije prijavljivano zbog prekršaja iz čl. 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji na štetu žrtve (od ukupnog broja prijavljenih počinitelja u 46,4 % slučajeva izrečena im je sankcija), dok je 12,4 % počinitelja ranije prijavljeno za počinjenje istog prekršaja na štetu drugih članova obitelji (sankcija izrečena u 64,3 % slučajeva). Nadalje, iz podataka je vidljivo kako je za izvršenje kaznenog djela „nasilničko ponašanje u obitelji“ ranije prijavljeno 1,8 % počinitelja. Kod tih podataka bitno je napomenuti da su za ranije nasilje u obitelji (čl. 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji i kazneno djelo „nasilničko ponašanje u obitelji“) isključivo prijavljivani počinitelji muškog spola.

Temeljem iznesenih podataka može se zaključiti kako ubojstvima i teškim ubojstvima u obitelji u otprilike jednoj četvrtini slučajeva prethodi obiteljsko nasilje (dominanto se radi o prekršaju iz članka 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji koji je počinjen na štetu žrtve). S obzirom na iznesene podatke može se postaviti pitanje u kojoj su mjeri izrečene prekršajopravne sankcije bile

adekvatne s obzirom na to da su se počinitelji odlučili na najteži oblik nasilja u obitelji koji završava fatalnim ishodom. Kako su podaci u 9 predmeta u kojima su počinitelji prijavljeni za počinjenje prekršaja iz čl. 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji počinjenih na štetu žrtve ubojstva u obitelji pokazali da počiniteljima nije izrečena prekršajnoppravna sankcija, u budućim istraživanjima bilo bi vrlo vrijedno ustanoviti je li razlog neizricanja sankcije to što je utvrđeno da nisu počinili navedeni prekršaj ili su žrtve negirale počinjeni prekršaj ili su koristile blagodat nesvjedočenja.

Bliskost počinitelja i žrtve i velika tamna brojka ranijeg nasilja u obitelji (u 41,7 % slučajeva za nasilje u obitelji saznalo se tijekom kaznenog postupka) upućuju na potrebu daljnje edukacije građana, odnosno žrtava i potencijalnih žrtava o mogućem nastupu još težih posljedica nasilja u slučaju nepravovremenog prijavljivanja, odnosno negiranja počinjenog nasilja na njihovu štetu.

U provedenom istraživanju očekivan je podatak vezan za kvalifikaciju kaznenog djela, iz koje je vidljivo da je većina počinitelja prijavljivana za osnovni oblik ubojstva, a očekivano je i to što je većina bila u pritvoru tijekom kaznenog postupka, kao i to što je nad njima u gotovo svim slučajevima provedeno psihijatrijsko vještačenje radi utvrđivanja njihove ubrojivosti *tempore criminis*. Ovdje svakako treba napomenuti kako je jedan manji broj počinitelja isključivo muškog spola istovremeno počinio više kaznenih djela. Jednako tako vrijedno je spomenuti kako ni za jednu počiniteljicu *tempore criminis* nije utvrđeno da je bila neubrojiva. Svakako treba spomenuti i okolnosti koje se počiniteljima kaznenih djela cijene kao olakote ili otegotne. Primjerice prilikom cijenjenja tih okolnosti ističe se jedna presuda Županijskog suda u Varaždinu u kojoj je okolnost bliskosti žrtve i počinitelja pogrešno cijenjena kao olakotna okolnost. Naime u presudi Županijskog suda u Varaždinu (VIII K.18/08-43) kojom je optuženi suprug osuđen zbog ubojstva supruge, kojoj je zadao dva uboda nožem u trbuh i prsni koš te ju je istim nožem triput zarezoao u predjelu vrata i jednom u predjelu lijeve natkoljenice, zbog kojih je ozljeda oštećena preminula, navodi se da se optuženiku kao olakotna okolnost prilikom izbora vrste i mjere kazne cijenila činjenica da se netom prije inkriminiranog događaja oženio oštećenom i da mu je ona evidentno predstavljala blisku i značajnu osobu.

Po pitanju mjere kazne zatvora može se reći kako je najveći broj počinitelja osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 5 do 10 godina, a potom od 11 do 15 godina. Od izrečenih sigurnosnih mjera najzastupljenije je bilo oduzimanje predmeta - sredstva izvršenja. I kod sigurnosnih mjera treba skrenuti pozornost na pojedine propuste. Primjerice analizom presuda utvrđeno je kako je četvorici počinitelja koji su počinili protupravno djelo u neubrojivom stanju izrečena sigurnosna mjera oduzimanja predmeta iako je pravni učinak neubrojivosti prema tadašnjem Kaznenom zakonu bio takav da se prema neubrojivim počiniteljima ne može primijeniti nikakva kaznenopravna sankcija, pa tako ni sigurnosna mjera, iz čega proizlazi da sud u ova četiri slučaja nije ispravno postupio.

Vežano za odluku višeg suda povodom žalbe, treba napomenuti kako u najvećem broju slučajeva nije bila uložena žalba na izrečenu presudu ni od strane počinitelja, odnosno njihovih pravnih zastupnika, ni od strane stvarno i mjesno nadležnog odvjetništva, dok je u najvećem broju slučajeva u kojima je uložena žalba na prvostupanjsku presudu ona potvrđena.

Od ograničenja ovog istraživanja treba navesti kako kod pojedinih varijabla nisu prikupljeni svi podaci, stoga je formirana kategorija „nema podataka“. Naime u nizu međunarodnih dokumenata koji se bave problematikom nasilja u obitelji, ponajprije nasiljem u obitelji nad osobama ženskog spola, iskazana je potreba prikupljanja podataka o nasilju u obitelji. Pravilnikom o sadržaju obvezne evidencije i izvješćivanja, načinu prikupljanja, obrade i pohrane statističkih podataka iz područja primjene Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji iz 2009. godine detaljnije je razrađeno⁴⁴ koje točno podatke prikuplja policija, državno odvjetništvo, sudovi, centri za socijalnu skrb i zdravstvene ustanove te načini njihove dostave kako bi se svi podaci objedinili na jednom mjestu, odnosno pri ministarstvu nadležnom za poslove obitelji.

Da bi se ubuduće dobila cjelovitija slika prijavljenog nasilja u obitelji, trebali bi se uložiti veći naponi u prikupljanje i evidentiranje takvih podataka, temeljem kojih bi se provodila znanstvena istraživanja kako bi se mogli izvesti relevantni zaključci za kreiranje različitih preventivnih programa i kampanja. S obzirom na to da je ovo istraživanje pokazalo postojanje velike tamne brojke nasilja u obitelji, koje je postalo poznato tek tijekom kaznenog postupka za kazneno djelo ubojstva u obitelji, potrebno je prilikom kreiranja preventivnih programa i kampanja staviti veći naglasak na mogućnost fatalnog ishoda obiteljskog nasilja ukoliko se ono pravovremeno ne prijavi.

Jednako tako u cilju pravovremenog prepoznavanja žrtava obiteljskog nasilja, kao i sprječavanja mogućih težih posljedica od strane osoba koje se bave tim problemom, potrebna je kontinuirana edukacija, ali i specijalizacija tih osoba kako bi se postigli što bolji rezultati.

⁴⁴ Vidi Pravilnik o sadržaju obvezne evidencije i izvješćivanja, načinu prikupljanja, obrade i pohrane statističkih podataka iz područja primjene Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (*Narodne novine*, br. 105/11).

LITERATURA

1. Auerhahn, K., Adjudicatio Outcomes in Intimate and Non-Intimate Homicides, *Homicide Studies*, 11:3/2007, str. 213-230.
2. Baay, P. E., Liem, M., Nieuwbeerta, P., Ex-Imprisoned Homicide Offenders: Once Bitten, Twice Shy? The Effect of Length of Imprisonment on Recidivism for Homicide Offenders, *Homicide Studies*, 16:3/2012, str. 259-279.
3. Cao, L., Hou, C., Huang, B., Correlates of the Victim-Offender Relationship in Homicide, *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 52:6/2008, str. 658-672.
4. Catanesi, R., Carabelles, F., Troccoli, G., Candelli, C., Grattagliano, I., Solarino, B., Fortunato, F., Psychopathology and weapon choice: A study of 103 perpetrators of homicide or attempted homicide, *Forensic Science International*, 209/2011, str. 149-153.
5. Dundović, D., Razlike u nekim socioekonomskim, fenomenološkim i penološkim obilježjima počinitelja ubojstava intimnih partnera obzirom na spol počinitelja, magistarski rad, Zagreb, 2005.
6. Horvatić, Ž., *Osnove kriminologije*, Zagreb, 1998.
7. Kazneni zakon, *Narodne novine* br. 125/11, 144/12.
8. Kazneni zakon, *Narodne novine* br. 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08.
9. Kovčo, I., Razlike u nekim socio-ekonomskim, fenomenološkim i penološkim obilježjima počinitelja kaznenog djela ubojstva različitog spola, doktorska disertacija, Zagreb, 1997.
10. Kovčo, I., Singer M., Kriminološke osobitosti počinitelja ubojstava u Hrvatskoj (punoljetni počinitelji), *Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu*, Zagreb, 1999.
11. Kovčo Vukadin, I., Vukosav, J., Obiteljska ubojstva kao fatalni oblik obiteljskog nasilja, *Psihologija i nasilje u suvremenom društvu*, Zbornik radova znanstveno-stručnog skupa *Psihologija nasilja i zlostavljanja*, Osijek, 2006, str. 73-88.
12. Mamula, M., Ajduković, M., Dinamika zlostavljanja u obitelji, u: Ajduković, M., Pavleko-
vić, G. (ur.), *Nasilje nad ženom u obitelji*, Zagreb, 2004.
13. Nađ, I., Obiteljska ubojstva u Republici Hrvatskoj, magistarski stručni rad, Zagreb, 2001.
14. Obiteljski zakon, *Narodne novine*, br. 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11, 61/11.
15. Pavliček et al., *Ubojstva u obitelji*, Međunarodno kriminalističko udruženje, Zagreb, 2014.
16. Pravilnik o sadržaju obvezne evidencije i izvješćivanja, načinu prikupljanja, obrade i pohrane statističkih podataka iz područja primjene Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, *Narodne novine*, br. 105/11.
17. Presuda i rješenje Županijskog suda u Rijeci, K-13/07.
18. Presuda i rješenje Županijskog suda u Splitu, K-32/08.
19. Presuda Županijskog suda u Varaždinu, VIII K.18/08-43.
20. Presuda i rješenje Županijskog suda u Vukovaru, K-3/11.
21. Presuda i rješenje Županijskog suda u Zagrebu, XI-K-32/06.
22. Swinson, N., Shaw, J., Homicides and mental disorders: The National Confidential Inquiry, *Psychiatry*, 6:11/2007, str. 452-454.
23. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, *Narodne novine* br. 137/09, 14/10, 60/10.
24. Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, *Narodne novine* br. 111/97, 27/98, 128/99, 79/02.

Summary

FAMILY MURDERS: PRIOR DELINQUENT BEHAVIOUR AND THE COURSE OF CRIMINAL PROCEEDINGS

There are different types of murders, and these range from those where the murder victim and the offender are not mutually acquainted to those where the murder victim and the offender are the closest relatives. Recently, there has been intense media coverage of, as well as interest shown by various institutions in, the issue of family violence, especially violence with fatal consequences. Family murders are most often cases of the basic form of murder; however, the offender can also meet the conditions of some of the qualified forms. The paper deals with certain aspects of family murders and focuses on the existence of the offender's prior delinquent behaviour. It also examines certain aspects of the course of the criminal proceedings against the family murder defendant. In order to review the differences in view of the offender's sex and the police officers' qualification of the offence, the offender's prior delinquent behaviour and certain aspects of the course of the criminal proceedings were placed in correlation with those two criterion variables. Secondary data sources were used for the research sample, namely collected police files of murders and aggravated murders of family members committed on the territory of the Republic of Croatia in the period from 1 January 2005 until 31 December 2010. During the research, a total of 113 murders and aggravated murders were analysed. The research sample included 113 offenders and 128 victims since some of the offenders had committed a criminal offence against several victims. The objective of the study was to obtain better insight into certain analysed features of the offender's prior delinquent behaviour and certain features of the course of the criminal proceedings, while the specific objective of the study was to establish the differences in certain analysed features of prior delinquent behaviour and the course of the criminal proceedings considering the offender's sex and the police officers' qualification of the criminal offence. From the point of view of practice, what the criminal-law and other experts involved in the issue of family violence should primarily gain from the work is certain feedback on the existence of the offender's prior delinquent behaviour and the pertaining dark figures. In this way, these factors could also be considered in the design of various prevention programmes and campaigns, especially in the part indicating the risk of the occurrence of even graver consequences in the case of the untimely reporting of family violence.